

Актуалізація педагогічних ідей Фрідріха Фрєбеля в сучасному просторі освіти: [мат. Міжнародного науково-практичного семінару]. / заг. ред. О.Е. Анісімова. Херсон: Айлант, 2016. – С.7-9.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ СЕНСОРНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В АСПЕКТІ ПЕДАГОГІКИ ФРІДРІХА ФРЕБЕЛЯ

Кабельнікова Наталія Володимирівна,
к.п.н., доцент кафедри природничо-
математичних дисциплін та логопедії
Херсонського державного університету

Пізнання людиною навколишнього світу починається з «живого споглядання», з відчуття та сприйняття. Однак останнім часом акцент робиться переважно на інтелектуальному розвитку дитини, процесу сенсорного розвитку уваги приділяється явно недостатньо. Хоча, відомо, розвиток відчуттів і сприйняття створює необхідні передумови для виникнення всіх інших, більш складних пізнавальних процесів (пам'яті, уяви, мислення). Як відомо, розвинена сенсорика – основа для формування практичної діяльності сучасної людини [3, с.89].

Дослідженнями в області сенсорного виховання дошкільників займалися чимало вітчизняних й закордонних учених та педагогів. Останнім часом методисти усе більше спрямовують свою увагу на розробки саме закордонних авторів О. Декролі, М.Монтессорі, Ф.Фрєбеля, які справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з основних компонентів дошкільного виховання.

Важливий внесок у розробку теоретичного підґрунтя та практичної реалізації системи сенсорного виховання дітей дошкільного віку зробив видатний німецький педагог Фрідріх Фрєбель.

Значення сенсорного розвитку в ранньому й дошкільному дитинстві важко переоцінити. Саме цей вік найбільш сприятливий для

вдосконалення діяльності органів відчуттів, накопичення уявлень про навколишній світ.

На думку, Ф.Фребеля, сенсорне виховання, спрямоване на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, є основою пізнання миру, першим щаблем якого є почуттєвий досвід. Успішність розумового, фізичного, естетичного виховання в значній мірі залежить від рівня сенсорного розвитку дітей, тобто, від того, наскільки досконало дитина чує, бачить, сприймає дотиком навколишнє. З огляду на це, сенсорний розвиток, з одного боку, становить фундамент загального розумового розвитку дитини, з іншого, - має цілком самостійне значення, оскільки повноцінне сприйняття необхідне й для успішного навчання дитини в дитячому садку, у школі, і для багатьох видів праці [1, с.103].

З іменем Фребеля пов'язане виникнення дошкільної педагогіки як науки про виховання дітей. Педагог був переконаний у тому, що дитина – це носій божественної сутності, а її діяльність і поведінка обумовлена інстинктами. Найважливіший з них – прагнення до діяльності. Розвиток дитини відбувається через самодіяльність, через «розгортання своєї сутності». Під самодіяльністю Ф.Фребель розумів прагнення людини здійснити своє призначення як прагнення, дане природою кожному індивідууму, завдяки чому окрема людина, створивши власний світ уявлень, по'єднує його із зовнішнім світом.

За глибокими переконаннями німецького педагога, божественний початок проявляє себе в людині й через людину у вигляді чотирьох основних прагнень: релігійного, прагнення до праці, художнього (естетичного) і пізнавального. Зазначені види прагнень визначають основні цілі виховання – релігійне й моральне, фізичне й трудове, естетичне й розумове.

Не дивлячись на те, що вся система дошкільного виховання Фребеля пронизана релігійною спрямованістю, педагог великого значення надавав

необхідності розвитку творчих сил і здібностей дитини через ручну працю та ігор з використанням звуків, фарб і форм [2, с.164].

Кожна людина пізнає себе у творчості. Виходячи із цієї ідеї, Ф.Фребель рекомендував навчати дітей малюванню олівцями й фарбами, співу, ліпленню із глини й піску, будівництву з кубиків і гілок. Підкреслюючи важливість первісного сенсорного розвитку й виховання, педагог наполягав на необхідності правильного й міцного формування у дитини перших уявлень, знань, звичок, прагнень до пізнання навколишнього світу через безпосереднє споглядання предметів.

Важливою складовою ч педагогічної системи Ф. Фребеля є методика виховання дитини в родині й дитячому садку. Для освітньо-виховних занять із дітьми педагог придумав шість «дарунків» [1, с. 120].

Перший «дарунок» – шість кольорових вовняних м'ячиків синього, червоного, жовтого, фіолетового, жовтогарячого й зеленого кольорів, які слід підвісити над ліжком малюка віком два-три місяці життя, щоб з їхньою допомогою він навчився розрізняти кольори, сприймати різні напрямки рухів.

Другий «дарунок» – дерев'яна куля, циліндр і куб – для дітей трьох – чотирьох років. Маніпулюючи цими предметами, дитина, за задумом Фребеля, буде знайомитися з основними властивостями геометричних тіл (формою, вагою, твердістю, рухливістю тощо).

Третій, четвертий «дарунки» – для дітей віком старше чотирьох років – дерев'яний куб, розділений на 8 однакових кубиків. З його допомогою малюк одержує уявлення про поняття «число», «ціле» і «частина», вчиться рахувати, будувати з кубиків різні предмети.

П'ятий «дарунок» – це 27 кубиків, з яких 21 – цілі; три розділені по діагоналі, утворюючи 6 призм; ще три розділені на чотири призми кожний. Усього 39 фігур.

Шостий «дарунок» – 27 дерев'яних цеглинок. З них 21 – цілі, три розділені навпіл (поперек), а ще три розділені уздовж. Усього 33 бруска.

П'ятий і шостий дарунки використовувалися для розвитку творчих здібностей дітей, здатності до конструювання.

Завдяки таким іграшкам дитина, на думку Фрідріха Фребеля, одержує ключ до розуміння зовнішнього світу і, водночас, одержує стимул до прояву свого власного внутрішнього світогляду.

Для розвитку уявлень про площину, лінію, вироблення спритності, вправності, посидючості, уважності педагог рекомендує використовувати викладання з паличок, плетиво зі смужок паперу, складання візерунків з кілець і напівкілець, вирізання з паперу, виколювання й вишивання по картону, мозаїку, нанизування намиста, роботу з горохом.

Заслуга Фребеля також полягає у тому, що він розробив серію рухливих ігор для дітей, побудованих на основі наслідування явищам природи, тваринам, діяльності людей (наприклад, ігри в метелика, у квіти, у зірки, «Лисиця ходить колом», «Кішки – мишки» тощо). Усі ігри його супроводжувалися мовленнєвим супроводом, що, безперечно, позитивно впливало на мовленнєвий розвиток дітей. Зазначимо, що видатний педагог не тільки займався теоретичними питаннями дитячої гри, але й розробив її методику, більше того, здійснив свої ідеї практично у створених ним дитячих садках. Фрідріх Фребель був переконаний у тому, що заклавши основи формування особистості в дошкільному віці в процесі правильно організованої гри, можна забезпечити подальше її успішне виховання і навчання [1, с.129].

Незважаючи на те, що теорія дитячої гри, як і вся педагогічна система Фребеля, будується на релігійно-містичній основі, саме він найбільш докладно розкрив її виховне значення, довівши, що у грі відбувається фізичний, духовний, сенсорний розвиток дитини, а також засвоюються соціальні норми поведінки.

Таким чином, розроблена Ф.Фребелем педагогічна система вперше в історії дошкільної педагогіки була цілісною, методично розробленою й оснащеною посібниками різноманітного змісту, і могла бути використана в

умовах суспільного дошкільного виховання. Педагогічна діяльність видатного педагога заклала основи сенсорного виховання дітей дошкільного віку, що одержало подальший розвиток у працях як закордонних, так і вітчизняних педагогів.

Література:

1. История зарубежной дошкольной педагогики: Хрестоматия: [учебное пособие для студ. пед. инст.] /Сост. Н.Б. Мчедлидзе. – М.: Просвещение, 1986. – 411с.
2. Психология дошкольника. Хрестоматия / Сост. Г.А. Урунтаева. – М.: Академия,1997 – 341с.
3. Усова А.П. Теория и практика сенсорного воспитания в детском саду: [учебное пособие для студ. пед. инст.] / А.П.Усова. – М.: Просвещение, 1985. – 389 с.